

Европским путем у срце Африке

Пише: Младен Ђорђевић
уторак, 12 фебруар 2008 00:44

Два главна ривала на недавно завршеним председничким изборима успели су да убеди милионе гласача да Србија својом енергијом, младошћу и ентузијазмом тек што није освојила Европу, и да је потребно да се само свим срцем заложимо и да за час створимо поносну и јаку земљу, подједнако уважену и на Истоку и на Западу, коју нико неће моћи ни да користи ни да уцењује. Изборни штабови кандидата одлично су одрадили свој део посла. Показали су шта би по њима Србија требала да буде и куда да иде, а милионе грађана су убедили да промене и бољи живот чекају иза првог ћошка. Наравно, слуђеним масама нико није рекао где заиста јесу – на жалост на дну, јер иако је 2000. помпезно кренула у будућност, Србија се ни после осам година још није вратила ни у 1989. Наиме, још није достигнут ниво БДП-а из 1989, и тренутно је за 30 процената мањи него те године. [\(1\)](#)

По нивоу бруто домаћег производа наша земља се у региону централне и источне Европе налази на зачељу, заједно са Грузијом и Молдавијом. Још тужније је што ће судећи по економским показатељима, тако и остати. Недавно објављен редовни извештај Института за тржишна истраживања показао је колико је стање у економији лоше - према тим подацима српски спољни дуг и дефицит су енормно повећани, а ионако осиромашено домаће становништво финансира инострану привреду.

Европски снови и дефицит са Африком

Директор Института Драган Кањевац изнео је на недавној конференцији за штампу податке да је спољни дуг Србије крајем новембра прошле године достигао 25,04 милијарде долара, што је повећање од 2,3 пута у односу на 2000. годину. У исто време, спољнотрговински дефицит у прошлој години достигао више од 9,5 милијарди долара и он је већи за 41,2 одсто у односу на 2006. годину.

Поједини економисти би прокоментарисали да Србија није презадужена, али нико не може да оспори чињеницу да према структури економије Србију очекују даља задуживања и стални дефицит. [\(2\)](#) Драган Кањевац је изнео податак да је структура увоза таква да је недовољна набавка капиталних производа који треба да ојачају привреду. У српском извозу наиме доминирају сировине и репроматеријал, са 65,8 одсто, док роба широке потрошње преовладава код увоза са 52,1 одсто.

Толики увоз робе широке потрошње резултира појачаном задуживању банка и предузећа, које тако одговарају на велику потражњу становништва за кредитима, којима се набавља увезена роба. Банке у Србији се задужују код својих матица у другим земљама, а тим иностраним средствима становништво опет купује производе, који су

најчешће увезени. На тај начин српско становништво преко куповине робе широке потрошње финансира инострану привреду, а не домаћу.

Коме требају “гринфилд” инвестиције

Све ово само по себи говори на који начин је извршена “трансформација” домаће привреде и какав је положај Србије и конкурентност на међународној сцени. И кад је већ тако, у том случају, обзиром да у Србији нема могућности, а изгледа ни жеље да улаже у производњу, било би природно да економски амбијент стимулише стране инвестиције.

Наши политичари иначе непрестано понављају како су нам стране, директне, а нарочито, гринфилд инвестиције, “преко потребне”, и подсећају нас да предузимају све мере да би тих инвестиција у Србији било све више, али постигнути резултати у привлачењу “гринфилда”, који су најбољи облик страног инвестирања, су прилично мршави.

Овим видом инвестирања у Србију се претпрошле године слило 839 милиона евра, а прошле свега 755 милиона евра.. То на први поглед нису занемарљиве суме, али Бугарска је рецимо, у прошлој години забележила прилив гринфилда од 3,5 милијарде евра, док је Румунија је имала чак 4,5 милијарде оваквих инвестиција.

Према овим подацима, за разлику од суседа на које смо до јуче гледали са висине, код нас у место да се повећавају, гринфилд инвестиције се смањују, а уместо да привлачи, Србија инвеститоре које су спремни да граде од нуле заправо одбија. [\(3\)](#)

Многи би рекли да је овакав резултат изазван констатном политичком нестабилношћу у земљи. Међутим политичка нестабилност не мора нужно да одбија инвеститоре – у Србији је, на пример, било много инвестирања у банкарски сектор, па је већина банака у страном власништву.

Банкарима изгледа нестабилност нимало не смета, и очигледно одлично послују. На жалост, показало се да стране банке много мање финансирају развој, производњу, извоз, модернизацију привреде и отварање нових радних места. Њихов најважнији посао у Србији свео се на нуђење скупих кредита (по каматној стопи која је неколико пута већа од просека у ЕУ) за куповину, углавном, увезених роба, често сумљивог квалитета. [\(4\)](#)

Трећа узастопно изгубљена година

Очигледно, Србија је ушла у зачарани круг, из кога је неће извести ни ЕУ нити било ко други. Сигурно је да нико из власти није слеп да не види шта се дешава, али очигледно међу политичком и економском елитом не постоји интерес да се стање промени. Јер, зашто би се променило нешто што доноси огромну корист различитим лобијима, који се затим издашно одужују својим менторима и заштитницима. Као резултат, у Србији у већини привредних грана владају монополи или повлашћени положај појединих фирми, а нема довољно инвестиција које би поставиле привреду на здравије основе. Пример страних банака у Србији јасно указује да постоје баријере које спречавају улазак страних инвеститора у поједине области привреде, јер би вероватно сувише бројне “гринфилд” инвестиције развиле велики број малих и средњих предузећа која би могла да наруше монополско одлучивање и пословање квази-тржишних и политичких субјеката.

Свима је јасно да на дуже стазе овакав систем може довести до велике кризе, а економисти већ најављују тешке године. У чланку недавно објављеном у Политици [\(4\)](#), стручни тим билтена „Макроекономске анализе и трендови” навео је да нас не очекују много бољи дани. По њим, држава се стално налази у некаквим предизборним или постизборним циклусима у којима није баш упутно засећи оштрије у нечије привилегије, а 2008. је већ проглашена за „трећу узастопну изгубљену годину у погледу одлучнијих економских и реформских потеза”.

Стручњаци МАТ-а предочили су четири могућа сценарија кретања националне економије, од којих ни један не нуди перспективу изласка на здраве основе привређивања, јер ни држава ни становништво не желе и не могу да се лише својих потреба. На жалост, овде се троши много више него што се заради, те се стога праве дефицити и стварају дугови за које се не зна ко ће их и како вратити.

Досадашње економске проблеме Србија је углавном решавала продајом онога што вреди и задуживањем, међутим, ускоро ће се продати оно што до сада није продато, дугови ће отићи у небо, а део ће доћи на наплату. Одакле ће тада доћи новац? Можда из предприступних фондова ЕУ, када и ако, Србија потпише Споразум о стабилизацији и придруживању, или неки други споразум који ће “гарантовати” наклоност Европе и наставак евроинтеграција. Због тога се чини логичном паника наших елита, које се судбински везују за Европу и најављују катаклизму ако се зауставе интеграције.

Србија се последњих дана поново налази у политичкој кризи из које се још не назире у ком ће смеру земља кренути. У сваком случају, док год ствари остану овакве какве јесу, сиромашна Србија на зачељу Европе ће и даље финансирати страну привреду. Докле нас то може одвести није тешко претпоставити. Свакако не међу развијене европске земље, а нисмо ни до колена ни све бројнијим азијским дивовима. Чини се да нам је Африка много ближа него што смо мислили.

Фусноте:

1. Подаци изнети на отварању “Euromoney” конференције о централној и источној Европи. На конференцији је изнет став да је овакав резултат последика мањег priliva директних investicija.

Каква се привредна политика води, показује то што према подацима института, Србија има дефицит и са неразвијеним земљама Африке. Српски извоз у Африку износио је 54,4 милиона долара, а увоз 100,8 милиона. Дефицит се повећао два пута у односу на 2006. годину и достигао 46,4 милиона долара.

2. “Зашто нема гринфилд инвестиција у Србији?” - Снежана Кривокапић, магазин “Економист”

3. Председник Удружења за заштиту потрошача Војводине (УЗПВ) и први човек саветодавног центра за потрошаче у Новом Саду Горан Паповић, изјавио је рецимо још прошле године, да се у новосадским продавницама, као и у свим осталим градовима у држави, продаје се роба из иностранства изузетно ниског квалитета, па је српско тржиште на тај начин претворено у европску трговинску депонију. Према његовим речима, наши трговци купују робу која се у другим и уређенијим државама не уклапа у строге прописе и стандарде, па је одбачена у магацине далеко од дохвата потрошача из ЕУ. Купују је за минималне суме и пласирају домаћем купцу као оригиналну робу, скривајући праву истину о квалитету и пореклу. – Дневник 06.03.2006, “Потрошачима прети дужничко ропство”

4. “Политика” 29. Јануар 2008. - “Србија у загрљају политике”